Pro ea parte quam tutor solvit, liberatur fidejussor. Ex Salic.

2. Idem A. Prisco.

NOn est ambigui juris electo [1] reo & solvente fidejussorem liberari, & ideo si simpliciter [2] acceptus est fidejussor in id, quod tutor seu curator debiturus esset, cum [3] proponas tutorem seu curatorem condemnatum solvisse, quid dubium est fidejussorem liberatum esse? Plane, si stipulatio rem salvam [pupillo] fore interposita est, vel cautum est in id [4], quod a tutore vel a curatore servari non potest, manet fidejussor obligatus ad supplendam tibi indemnitatem [5]. PP. 8. Kalend. August. FUSCO II. & DEXTRO CONSS. 226.

TIT. LVIII.

DE CONTRARIO [6] JUDICIO TUTELÆ.

Actio extincta cedi non potest. Bald.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Stratoni.

SI pro contutore judicato pecuniam solvisti [7]: nullum judicium tibi contra pupillum competit, ut delegetur [8] tibi adversus liberatum actio. Quod si nomen emisti: in rem suam procurator datus, heredes judicati poteris convenire. PP. 7. Kalend. Mart. FABIANO & MUTIANO CONSS. 202.

Tutor non ex propria, sed contutoris culpa condemnatus solvens, habet beneficium cessionis, & utilis actionis. Salic.

2. Imp. ANTONINUS A. Primitivo.

SI non ex propria [9] culpa solus pupillæ condemnatus es, sed absens & indefensus acquievisti [10]: cum ex causa judicati satisfacere cœperis, actiones adversus contutores tuos mandari [11] tibi a pupilla desiderabis, vel utili [12] actione uteris. PP. 2. Idib. Octobr. DUOBUS & ASPRIS CONSS. 213.

Pro illa parte ad quam pupillus succedit tutori, extinguitur actio tutelæ. Salic.

3. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. Thesidi.

SI pater tuus, quem privigni [13] sui tutelam administrasse proponis, testamento recte facto, pupillo etiam [illegible]dam suo herede instituto, decessit: quoniam nonnisi [14] p[illegible]e hereditaria tutelæ petitionem confusione constet extingu[illegible]dua parte succedentem patri, tutelæ te convenit apud co[illegible]m Judicem reddere rationem, qui secundum bonam fidem, eorum etiam quæ patrem tuum in rem ejus erogasse dicis, admissa compensatione, reliqui (si quid amplius debetur) faciet condemnationem. Quod si sciens amplius in rem suam erogatum agendum propterea tutelæ non putaverit: eum contrario judicio convenire potes. S. 18. Kal. Jan. CC. CONSS. 293.

TIT. LIX.

DE AUCTORITATE [15] PRÆSTANDA.

Pupillus potest sibi stipulari sine tutore, sed non actionem remittere. Salic.

1. Impp. DIOCLET. & MAXIMIANUS AA. & CC. Antoniano.

NEque tutoris, neque curatoris absentia quicquam stipulationi [16] pro pupillo [vel [17] adulto] habitæ nocet. Sine die. AA. CONSS.

2. Iidem AA. & CC. Serenæ.

NEque actiones sine tutoris auctoritate in ætate pupillari constituta remittendo [18] quicquam amittere poteris. S. 17. Kalend. Maji. CC. CONSS. 293.

Emens a pupillo sine tutore, non præscribit. Salic.

3. Iidem AA. & CC. Cajo.

EUm qui a pupillo sine tutoris auctoritate distrahente comparavit [19], longi temporis spatium non defendet. S. 3. Kalend. Decembr. CC. CONSS. 293.

Minor non potest esse in judicio criminali sine tutoris, vel curatoris auctoritate. Salic.

4. Imp. JUSTIN. A. Joanni P. P.

CLarum posteritati facientes, sancimus, omnino debere, & agentibus, & pulsatis in criminalibus [20] causis minoribus vigintiquinque annis adesse [21] tutores, vel curatores, in quibus [22] casibus [adultos, &] pupillos leges accusari concedunt: cum cautius & melius sit cum suasione [23] perfectissima, & responsa facere minores, itemque inferre, ne ex sua imperitia vel juvenili calore aliquid, vel dicant [24], vel taceant [25], quod si fuisset prolatum, vel non expressum, prodesse eis poterat, & a deteriore calculo eos eripere. Dat. 10. Kal. Mart. *Constantinop.* post Consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

In omnibus actibus sufficit auctoritas unius tutoris, nisi administratio sit divisa. Bald.

5. Idem A. Joanni P. P.

VEterem dubitationem amputantes, per quam testamentarii quidem vel per inquisitionem dati tutoris & unius auctoritas sufficiebat, licet plures fuerant, non tamen diversis regionibus destinati: legitimi autem, vel simpliciter dati omnes consentire compellebantur: Sancimus, si plures tutores fuerint ordinati, sive in testamento [26] paterno, sive ex lege [27] vocati, [sive] a judice [28], vel ex inquisitione, vel simpliciter dati, unius [29] tutoris auctoritatem [pro] omnibus tutoribus sufficere, ubi [30] nondum divisa est administratio, vel pro regionibus, vel pro substantiæ partibus: ibi etenim necesse est singulos pro suis partibus vel regionibus auctoritatem pupillo præstare: quia in hoc casu non [31] absimiles esse testamentariis, & per inquisitionem datis legitimos, & simpliciter datos jubemus: eo quod fidejussionis onere prægravantur, & subsidiariæ [32] actionis adminiculum speratur. † Sed hæc omnia ita accipienda sunt, si non res quæ agitur, solutionem [33] faciat ipsius tutelæ: ut puta si pupillus in [34] arrogationem se dare desiderat. Etenim absurdum est solvi tutelam non consentiente, sed forsitan ignorante eo, qui tutor fuerat ordinatus: Tunc etenim, sive testamentarii, sive per inquisitionem dati, sive legitimi, sive simpliciter creati sunt: necesse est omnes suam auctoritatem præstare: *Ut quod* [35] *omnes similiter tangit, ab omnibus comprobetur.* † Quæ omnia simili modo, & in curatoribus observari oportet. Dat. Kal. Septemb. *Constantinop.* post Consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

TIT. LX.

QUANDO TUTORES VEL CURATORES ESSE DESINANT [36].

Pubertate finitur officium curatoris adjuncti simul cum officio tutoris cui adjungitur.

1. Imp. ANTONINUS A. Hernulæ.

SI curatores tutoribus adjuncti sunt: pubertate [37] pupilli tam tutorum, quam [curatorum adjunctorum [38]] officium finiri: ideoque alios propter ætatis infirmitatem curatores esse dandos, manifestissimum est. PP. 4. Kal. August. *Romæ*, ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

Pupillus non potest cassare tutorem. Salic.

2. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Menippo.

TUtoris officium ex sola voluntate pupilli non finiri certissimum [39] est. S. 13. Kal. Februar. CC. CONSS. 293.

1 An electo tutore fidejussor liberetur. 2 Fidejussor tutoris duobus modis obligari potest, uno modo pure ac simpliciter, *ut hic.* Altero, si non idoneus sit tutor. *vers. plane.* Prior formula pura est: Altera conditionalis: utraque tamen recta est ac legitima. 3 Solvente reo liberatur fidejussor. 4 Duobus modis fidejussor tutoris obligari potest, vel simpliciter, vel in omnem causam. 5 Quid fidejussorem, fietne citra novum judicium executio? sic videtur. Nam qui fidejubet apud acta judicii, fidejussor est, etiamsi voluntaria jurisdictione non contentiosa fidejusserit. Tutius tamen est, ut id recte possit fieri, fidejussorem nominatim obligari non debiti modo, sed etiam judicati nomine, *arg. l. ult. infr. de usur. rei judic.*

6 *Lib.* 27. *D.* 4. De contrariis judiciis, vide Cujac. 9. *observat.* 2. 7 Et ita extincta obligatione. hoc innuit: Extinguendam, non jam extinctam actionem, cedi posse. 8 *l. 36. ff. de fidejussor. l. 76. ff. de solut.* 9 Tutor ob contutoris culpam condemnatus si solverit, actiones in contutorem, sibi cedi postulare potest. 10 Id est, non appellasti. 11 Id est, cedi. vide *l. 2. C. de divid. tutela. l. 20. in fin. ff. de tut. & rat. l. 4. C. de in lit. dando.* 12 Tutori adversus contutorem utilis est actio, *ut hic:* & duumviro adversus collegam. *l. 2. §. 9. ff. de admin. rer.* 13 Vitricus privigno tutor esse potest. *l. 2. supr. de interdict. matr. l. 32. §. 1. ff. de adopt.* dixi ad *l. 1. supr. ubi pupill.* quod verum Bald. existimat, si ei curator adjungitur. Cur? vide eundem. 14 *l. 6. supr. de hered. act.*

15 *De auctoritate tutorum* 1. *Inst.* 21. *de Auctoritate & consensu tutorum Lib.* 26. *D.* 8. περὶ αὐθεντίας ἢ συναινέσεως ἐπιτρόπων. 37. *Ecl.* 6. Autoritas approbatio tutoris expressa. 16 Pupillus sine tutore sibi stipulari potest. *l. 9. ff. h. t. Inst. eod. in pr. l. 7. C. de contr. stipul.* 17 Hæc negatio deest *l. 101. ff. de verb. oblig.* Goth. Vide *ibi notat.* S. L. 18 Pupillus sine tutore actionem remittere non potest. 19 Emens a pupillo suo tutor non præscribit. 20 Minor non potest esse in judicio criminali sine tutoris auctoritate. *Salic.* pupillus tutore; adultus curatore ea in re indiget. Possis quoque dicere in judicio criminali, & ad litem criminalem curatorem pupillo dari. *arg. l. propter. 7. C. ad l. Jul. de adult.* Quid si lis instituta contra minorem vigintiquinque annis fuerit, nullo prius illi dato curatore? ipso jure nulla fuerit: Bossius *tit. si adversus rem judicatam.* Roland. 1. *cons.* 31. *num.* 1. idque receptum in regnis Hispanicis esse, Placa retulit 1. *delict.* 32. *num.* 12. In Italia diversum. Ferrariens. *in forma inquisitionis, in verbo*, & in Gallia. Imbert. *in Enchiridio. in verbo, Autoritas.* Rebuff. *in proœm. constit. gl.* 5. *n.* 71. Moventur Itali & Galli quod in delictis minor vigintiquinque annis, major tamen quatuordecim habeatur in omnibus pro majore, præcipue si delictum confitetur. Boss. 1. *de confessis, n.* 69. adde *l. un. C. si advers. delict. l. 37. §. 1. ff. de minorib.* Potest tamen ætas ad elevationem pœnæ ei prodesse. Clar. 5. *sent. §. ult. quæst.* 50. *in princ.* vide tamen quæ mox dicuntur. *Goth.* Adde Montan. *de Tutel. cap.* 32. *reg.* 9. *num.* 74. Ans. 21 Id est, auctoritatem interponere. Jure veteri præsentia vel consilium tutoris sufficiebat pupillo volenti accusare. *l. 7. C. ad leg. Jul. de adult. l. 2. §. 1. ff. de accus.* Paul. 5. *sent.* 12. §. 4. 22 An hæc sententia est, Accusari non de omni crimine adulti & pupilli possunt? an potius hæc, de quocunque possunt, & in eo ab impuberibus differunt? in criminali causa pupillis tutor: adultis, curator: minoribus tutor & curator datur. *Bald.* 23 Suasio perfectissima hic est auctoritas tutoris vel curatoris: nempe quasi suadeat pupillo suo tutor. Auctoritas ergo suasio est. 24 Confessio minoris in judicio criminali sine autoritate curatoris non obligat ipsum minorem. Quid si curatorem non habeat? idem: explosa Petri opinione: qui putabat eo casu valere minoris confessionem, licet restitueretur. *l. certum. 6. §. 5. ff. de confessis.* Itaque minor in judicio sine curatoris autoritate confessione sua obligari non poterit, ut qui neque testes producere, neque alios actus sibi præjudiciales sine curatoris autoritate possit in judicio facere. Quid? eademne est ea in re adulti & pupilli ratio? eadem, explosa quoque Dyni sententia: Nam hic pupillus & adultus comparantur, si non idem sunt. Quid si non de judicii solennitate, sed de veritate pervestiganda agitur: Nicolaus Mathærellus putat hoc posteriore casu citra curatoris autoritatem confessione sua minorem in criminali judicio obligari. *arg. l. si fidejussor. 29. §. quædam. 4. ff. mandati.* Quid si confessio minoris qua de agitur, non sit voluntaria, sed tormentis elicita? Confessione adulti stari præcedentibus indiciis putat Jacob. Butrigarius, quod non alias verum putat Baldus, quam si præsente curatore causa cognita ante quæstionem fuerit interrogatus. In hac enim specie consequentem quæstionem, executionem quandam antecedentis cognitionis videri. *arg. l. si postulaverit. 27. §. quæstioni. 7. ff. ad leg. Jul. de adult.* Quid si non in se, sed in alium minor in judicio criminali fateatur? non est necessaria curatoris autoritas. *argument. l. ultim. C. ad SC. Silan.* Quid si extra judicium verisimiliter quid in se minor confessus est? in eadem permanere in judicio cogi potest. *l. quæro. 58. in fin. ff. de ædil. l. 25. ff. ad l. Jul. de adult. l. 1. C. si quis Imperator. l. milites. 8. §. oportet. C. de quæst.* Quid si confessus sit coram judice incompetenti? Eandem confirmare coram judice competente cogitur, si modo ex tali confessione orta est suspicio vel fama. *c. etsi. 4. extr. de judic. c. Innocent. c. per inquisitionem. 26. extr. de elect. c. cum super. extr. de confess.* 25 Confessus aut pro confesso minor ex contumacia non habetur, nisi intervenit curatoris autoritas, *ut hic.* 26 Tutores testamentarii. 27 Legitimi tutores a lege vocantur. 28 Dantur tutores a judicibus, vel ex inquisitione vel simpliciter. 29 In omnibus causis sufficit unius tutoris autoritas: nisi auctoritas sit divisa, vel actus sit, quo tutela finiatur. *l. 4. ff. h. t.* Ulp. 11. §. 26. *l. 1. & 2. supr. si ex pluribus. l. 3. l. 24. §. 1. ff. de adm. & peric. tut. l. 7. in fin. ff. de cur. fur. l. 5. §. 7. ff. jud. solvi.* adde Cujac. 17. *observ.* 8. 30 Prima exceptio. 31 Olim erant absimiles. vide Ulp. 11. §. 26. 32 In magistratus municipales. 33 Secunda exceptio. 34 *l. 8. l. 17. §. 1. ff. de adopt. l. 14. ff. de tutel. §. 1. Inst. quib. mod. tut. finit.* 5. Gell. 19. 35 Facit *l. 8. ff. de aqua & aquæ pluv. c. quod omnes. 29. de reg. jur. in 6.*

36 Quibus modis tutela finitur. 1. *Inst.* 22. 37 Tutela pubertate finitur, *ut hic. & Inst. h. t. in princ. l. 2. supr. in quib. casibus tut. hab. l. 25. ff. de tut. dat. l. 4. ff. de tut. & rat.* Sed tamen generali quadam locorum consuetudine, præsertim Germaniæ, tutoris & administratoris officium, & per consequens ejus periculum ad legitimam usque ætatem adultorum, puta 25. annum continuatur, cujus consuetudinis rationem vide apud Gail. 2. *pract.* 96. 38 Finito principalis officio finitur officium adminiculi & adjuncti. adde *l. quæsitum. 12. ff. de tut.* 39 Certis enim tantum modis itaque per legem introductis finitur. facit *l. 10. ff. de off. procons.* & inviti tutela continentur.

Pubertas

Pubertas non ex inspectione, verum ex ætate æstimanda.

3. Imp. JUSTINIANUS A. Mennæ P. P.

INdecoram [1] observationem in examinanda marium pubertate resecantes, jubemus quemadmodum fœminæ post [impletos] duodecim [2] annos omnimodo pubescere judicantur, ita & mares post excessum quatuordecim [3] [annorum] puberes [4] existimentur: indagatione [5] corporis inhonesta cessante. Dat. 8. Id. April. *Constantinop.* DECIO V. C. CONS. 529.

TIT. LXI.

DE ACTORE A TUTORE SEU CURATORE DANDO.

Etiam pater tutor filii non constituit procuratorem, sed actorem ante litem contestatam. Bald.

1. Impp. DIOCLET. & MAXIMIANUS AA. & CC. Alphocrationi.

SI sui juris constituti filii tui, matri successerunt: licet [6] te tutorem eorum esse probetur, tamen non [7] per procuratorem, sed actorem [8] decreto constitutum a te, res eorum te absente peti convenit. S. Non. Januar. *Sirmii*, CC. CONSS. 293.

TIT. LXII.

DE EXCUSATIONIBUS [9] [TUTORUM ET CURATORUM] ET DE TEMPORIBUS EARUM.

Spado a tutela non excusatur.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Aviolæ.

FAlsa suasione credis te propterea quod *spado* [10] sis, immunitatem a tutelis habere. PP. Kalend. Maji, CHILONE & LIBONE CONSS. 205.

De rebus provincialibus.

2. Iidem AA. Habentiano [11] & Cosconio.

SI curatores dati estis generaliter [12], nec [13] decreto significatum est, *Italicarum tantum rerum* vobis munus injunctum: adire debetis competentem judicem, ut vos a provinciali administratione liberet [14]: Quod si factum fuerit, petent sibi in provincia curatores adolescentes. PP. 8. Kalend. Septemb. CHILONE & LIBONE CONSS. 205.

Ingenuus *a tutela libertini excusatur.* Salic.

3. Iidem AA. Crispino.

EXcusationis quidem tuæ, si ingenuus [15] libertino tutor datus es, certa causa est. Sed cum te Præses provinciæ audiendum non putaverit propter præscriptionem, quasi tardius adires, nec a decreto provocaveris: intelligis parendum esse sententiæ. PP. Idib. Mart. ALBINO & ÆLIANO CONSS. 207.

De Marito ignorante.

4. Imp. ANTONINUS A. Agatho [Dæmoni.]

AMplissimi ordinis consulto [16], qui [17] pupillam suam uxorem ducit, nuptias contrahere non [18] intelligitur, & tamen infamis [19] constituitur. Sed si tu Demetriæ [20], cum eam in matrimonio haberes, absens & ignorans curator constitutus es: potes esse securus, dum tamen alius substituatur. Non enim [debet] ignorantiæ maritorum, amplissimi ordinis consulto fraus quæri. PP. 11. Kal. Jul. SABINO & ÆLIANO CONSS. 207.

De libertis.

5. Imp. ALEXAND. A. Basilio.

LIbertos [21] a tutela vel cura liberorum patroni seu patronæ nullam excusationem impetrare [posse,] amplissimus ordo, auctore D. Marco, censuit. Et ideo nec illud eis prodesse debet, quominus curatores etiam inviti patroni seu patronæ liberis dentur, quod eorundem tutelam administraverunt.

De termino, intra quem excusationes proponi debent.

6. Idem A. Maximiano.

QUinquaginta [22] dies, qui præfiniti sunt ad professionem excusationis iis qui tutores seu curatores dati sunt, ex eo die cedere, ex quo decretum Prætoris, aut testamentum parentis notum [23] factum fuerit ei qui ad munus vocatus fuerit, ipsa constitutio, quæ hoc induxit, sanxit. Sed si quis in ejus temporis computatione ab eo, cujus de ea [re] notio fuerit, injuriam passus, non provocavit: acquiescere [rebus] judicatis debet. PP. 3. Non. Maji, JULIANO II. & CRISPINO CONSS. 225.

Creditor *vel* debitor *non excusatur.*

7. Idem A. Antonino.

NEque a tutela, neque a cura ideo quis excusatur, quod creditor [24] sive debitor ejus est, cui tutor sive curator datus est: sed participem in munere habere debet, ut si res exegerit, is qui alieno auxilio eget, defendatur. PP. 3. Id. Jul. JULIANO II. & CRISPINO CONSS. 225.

Coloni fisci *non excusantur.*

8. Idem A. Maximo.

COloni (id est conductores prædiorum ad fiscum [25] pertinentium) hoc nomine [26] excusationem a muneribus civilibus non [27] habent: ideoque injunctæ [28] tutelæ munere fungi debent. PP. 4. Kalend. Februar. FUSCO & DEXTRO CONSS. 226.

Oculo amisso *a tutela suscepta tutor non excusatur.*

9. Idem A. Romano.

FRater [tuus] non ideo a tutela, vel cura excusari debet, quod oculum [29] amisit: proinde intelligis munus susceptum eum deferere non posse. PP. Kal. Febr. MODESTO & PROBO CONSS. 229.

Exactores tributorum excusantur.

10. Idem A. Crispino.

EXactores [30] tributorum tanto tempore, quanto rationem tributariam tractaverint, non solum ab oneribus, sed etiam a tutelis vacationem habere, dubitare non debuisti. Dat. Id. August. ALEXANDRO A. III. & DIONE CONSS. 230.

De bonis existentibus in alia provincia.

11. Idem A. Hylæ.

TEstamento tutor datus, ut a bonis his excusareris, quæ pupilli tui in alia [31] provincia, quam unde es, ubique moraris, possident: intra quinquagesimum diem postulare debuisti. Quod si facere cessasti: excusatio quidem temporis præscriptione summovetur: sed propter [32] late diffusum patrimonium, an tibi adjungi aliquos curatores oporteat, Præses provinciæ, si te insufficientem deprehenderit, æstimabit. PP. 8. Id. Dec. POMPEIANO & PELIGNO CONSS. 232.

De tutela voluntaria.

12. Imp. GORDIANUS A. Valentino.

VOluntariæ [33] tutelæ munera privilegiis [34] nihil derogant [35]. PP. 2. Kal. Nov. PIO & PONTIANO CONSS. 239.

1 De qua mox dicam. 2 *l. 13. §. 2. ff. de tut. dat.* quod quanquam Justinianus sibi tribuat, videtur tamen aliunde sumpsisse. Tertullianus *lib. de velandis virginibus: Tempus*, inquit, *Ethnici observarunt, ut ex lege naturæ jura sua ætatibus reddant. Nam fœminas quidem a duodecim annis, masculos a duobus amplius annis ad negotia admittunt.* 3 Fuit & id quoque desumptum aliunde ex Proculi scilicet schola. Ulp. 11. §. *ult.* Hinc Tertullianus *lib. de anima c.* 20. *Pubertatem*, inquit, *animalem cum carnali dicimus convenire:* pariterque & illam suggestu sensuum, & istam processu membrorum exurgere a decimo quarto fere anno, quia Asclepiades inde sapientiam supputat, nec quia jura civilia abhinc agendis rebus obtemperant: sed quod & hæc de primordio ratio est. Hanc etiam definitionem fuisse pubertatis jure receptam Macrobius refert 7. *Saturn.* 7. Idem 1. *in somnium* 6. *Post annos bis septem ipsa ætas necessitate pubescit.* Ideo tutela pueris quasi virile jam robur absolvitur, de qua tamen fœminæ propter votorum festinationem maturius biennio legibus liberantur. 4 Pubertas igitur in masculo quatuordecim, in fœmina duodecim annis definitur, ut hic, *& l. 5. ff. qui test. fac. l. 2. ff. de vulg. §. 1. Inst. de nupt. Novell.* 119. Ulp. 11. §. *ult.* Tertull. *lib. de anima c. 20. & lib. de velandis virgin.* Macrob. 1. *in somn.* 6. *& 7. saturn.* 7. hujus definitionis cognitio utilis est: quippe impubes nuptias contrahere non potest, *ut hic.* testari, *l. 4. C. qui testam.* testimonium dicere, *l. 19. in fin. ff. de testib.* torqueri, *l. 10. ff. de quæst.* obligari sine tutoris autoritate. *l. 3. C. de aut.* Plena vero pubertas in masculo decimo octavo, in fœmina decimo quarto anno finitur, *l. 40. §. 1. ff. de adopt. l. 1. §. 3. ff. de post. l. 14. §. 1. ff. de alim. l. 57. ff. de re jud. §. 3. §. ult. Inst. quib. ex caus. manumitt. Nov. 115. c. 3. in fin. l. 19. C. Th. de decur.* Plena vero ætas in masculo viginti annis, in fœmina octodecim. *l. 2. in princ. & §. 1. C. de his, qui veniam ætat. Novell. Leon.* 28. 5 Olim pubertas probabatur ex habitu, Ulp. 11. §. *ult. Inst. h. t. in pr.* vel aspectu, *l. 3. C. si minor se major. l. 32. ff. de minor.* ex aspectu, ut Cujacius putat. *d. tit. si minor.* necessariæ partis, Aristophanes: σφῆκες παίδων δοκιμαζομένων αἰδοῖα πάρεσι θεᾶσθαι. Plato 11. legum. τὴν τοῦ τῶν γάμων χρόνου συμμετρίαν τε ἢ ἀμετρίαν ἢ δικαστὴς σκοπῶν κρινέτω γυμνοὺς μὲν τοὺς ἄρρενας, γυμνὰς δὲ ὀμφαλοῦ μέχρι θεώμενος τὰς θηλείας. Quintil. *declamat.* 279. *Postea nudari filium atque in conspectu judicis constitui cogit.* Idem *in instit. quæstionem hanc centumviralem esse ait, pubertas annis, an habitu æstimetur.* Habitum Diocle. videtur appellare vigoris vestigium. *l. 4. C. qui testament.* verum Rævardus 4. *variar.* 10. veteribus Romanis indecoram hanc corporis inspectionem in usu non fuisse putat: & Justinianum illo Platonis loco deceptum, quæ de habitu, hoc est, dispositione, figura & forma corporis honeste dicta erant, ad hanc indecoram inspectionem inepte transtulisse. Quo etiam loco notat masculos anno decimo quarto, etiamsi generare non possent, ipso tamen facto puberes fuisse declaratos. solebant enim masculis ad annum usque decimum quartum comæ nutriri. Martialis 3. *epigr.* 58. *Et pædagogo non jubente parere gaudent villico capillati. Eo elapso spatio, comæ insigne pubertatis præcidebantur.* Porphyrio *in Horatium.* Martialis 6. *Epigr.* 52. *Hic jacet in tumulo raptus puerilibus annis Pantagathus domini cura dolorque sui. Vix tangente vagos ferro resecare capillos Doctus, & hirsutas excoluisse genas.* Persius *satyr.* 3: *quibus indetonsa juventus Invigilat siliquis, & grandi pasta polenta.* Scribit etiam Julius Saturnus *in Virgilium*, aris alicujus Dei detonsas tempore pubertatis comas fuisse consecratas.

6 Tutor propter absentiam non dat curatorem, sed actorem. *l. 10. in fin. C. qui dare tutor.* qui & adjutor. *l. 13. §. 1. ff. de tut.* 7 Tutor potest tutelam administrare per actorem: non per procuratorem: Bart. etiamsi pater tutor filii esse proponatur. *hac l.* Bald. 8 Actor appellatur, quia plerumque litis causa datur. *l. 10. C. de appell. l. 31. §. 6. ff. de negot. l. 24. ff. de adm. & peric. tut. l. 6. ff. quando ex facto tutoris. §. ult. Inst. de curatorib.*

9 Dixi ad *L.* 27. *D.* 1. 10 *Eunuchus* tutor datus immunitatem non habet. *Syn. Bas.* 38. *tit.* 1. *c.* 46. *l. 15. ff. h. t.* 11 Adventiano. vide Cujac. 15. *obs.* 3. 12 Curator generaliter datus intelligitur etiam datus ad bona extra provinciam sita, ut eorum nomine etiam teneatur, sed etiam facile ab illis obtinere solet liberationem. 13 Atqui videtur neminem posse curatorem dare bonis quæ sita vel posita sunt extra provinciam suam. *l. pupillo. 27. ff. de tut. & curat. dat.* an hic dicemus cum Accurs. curatorem a Principe datum, vel ab alio ejus mandato, atque ita ab eo qui jurisdictionem quoque in provincia habeat? An potius cum Bartolo, provincialibus etiam bonis curatorem recte dari ab eo, qui jurisdictionem habeat in personam adulti: exemplo tutorum, qui, si ab eo dati sint, qui jurisdictionem habeat in personam pupilli, dari quoque intelliguntur, ut administrent bona pupilli in quacunque provincia posita. *l. 1. C. ubi pet. tut. l. 1. ff. de tut. & curat. dat.* 14 *l. 19. l. 21. in fin. ff. h. t.* adde *l. 24. ff. de admin. & peric. tut.* 15 Ingenuus excusatur a tutela libertini. *l. 1. §. 4. l. 44. ff. h. t.* quod si rejicitur excusatio, appellare debet: alias tenetur. *l. 27. in fin. ff. de tut. vel curat. dat.* 16 *l. 1. C. de interd. matr.* Imo oratione D. Marci. *l. 15. ff. de sponsal. l. 60. §. 5. ff. de ritu.* vid. quæ scripsi ad *l. 7. C. de prædiis minorum.* 17 Vide *C. de interdict. matrim. inter pupill. & tut.* 18 *l. 7. ff. ad leg. Jul. de adult.* 19 *l. 7. C. de interdicto.* 20 Uxori. Si maritus ignorans curator datur uxori, a pœna Senatusconsulti excusatur: si tamen alium substitui petierit. vide *l. 2. C. qui dare tut.* 21 Libertus nullo modo excusatur a tutela vel cura filiorum patroni, adeo ut quamvis eorum tutor fuerit, ab eorum cura gerenda non excusetur. *l. 1. §. 4. l. 14. ff. h. t. l. 14. ff. de tut. dat.* vide tamen Paul. 2. *sent.* 28. §. 2. 22 Quinquaginta dies excusationum incipiunt cedere, posteaquam tutor decretum prætoris, aut testamentum quo tutor datus est, cognoverit. *Synops. Basil. d. tit. 1. c.* 50. Igitur ignoranti non currit aut elabitur tempus excusationibus constitutum a lege, *ut hic, & l. 13. §. 1. ff. h. t.* Eadem ratione Bartolus *in l. quandiu. 5. C. qui admitti.* negat, ignoranti tempus jurisjurandi currere. 23 Tempus se excusandi a tutela non currit ignoranti. 24 *l. 8. C. qui dare tutores.* Hodie creditores & debitores pupilli excusantur ab ejus tutela. *Nov.* 72. *c.* 1. 2. 25 *l. ult. C. qui dare tutor.* adde *l. unic. C. ne tutor vel curator vectig.* Aliud in conductore vectigalium civitatis alicujus. *l. 15. §. 10. ff. h. t.* 26 Præsertim si præsentes negotium exercent. *l. 8. §. 1. ff. de vacat. mun.* in aliis liberantur. *l. 5. §. 11. ff. de jure immunit.* Dicamus, muneribus fungi posse, sed tamen sine damno fisci, quod ut fieri recte possit, præsidis notionem esse. *l. ult. §. 1. ff. ad municip.* 27 Adde *l. ult. C. qui dare tutores. l. 1. C. ne rusticani ad ullum obsequium. l. 1. C. de agricol. & cens.* 28 A præside. *d. §. 11.* 29 Dixi ad *l. 3. C. qui dare tutores.* aliud in cæco. *l. 40. ff. h. t. l. 1. C. qui morbo.* 30 Facit *l. 22. in fin. l. 41. ff. h. t. §. 1. Inst. h. t.* 31 Tutor testamentarius tenetur bona administrare etiam extra provinciam constituta, præterquam si ab his se excusaverit: quo nomine curator ei adjungi solet. dixi ad *l. 5. C. qui dare tut.* 32 *l. 3. C. in quibus casibus tut. vel cur. habent.* 33 *Voluntaria*, Hal. 34 *l. 30. §. 2. l. 31. in fin. ff. h. t.* facit *l. 7. C. de usur. l. 28. C. de pact. l. ult. C. ne uxor pro marito.* adde quæ scripsi ad *l. 6. ff. de usur. l. 1. C. de fidejussoribus. Novell. 1. cap. 1. l. 19. C. de agricolis.* 35 Privilegium jusve excusandi se ab officio tutelæ vel curæ qui habet: si munus subiit, exinde non potest (quantum ad munus sponte susceptum) se excusare. An & ab aliis similibus in futurum? potest. vide Wurmser. 1. *pract.* 38. *obs.* 6. Per actum uni rei tantum contrarium non amittitur privilegium in aliis.

Libertus,

Libertus, *unus Senatoris etiam excusatur.*

13. Idem A. Apollinari.

NE Senatorum [1] quidem liberti [2], nedum cæterorum, propterea quia patronorum negotia gerunt [3], a muneribus civilibus habent immunitatem: tantummodo etenim unus [4] Senatoris libertus, qui patroni negotia gerit, a tutela sive cura vacationem habet. PP. 10. Kalend. Februar. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

De tutore nominato ut injuriam redimat vel litiget.

14. Idem A. Heraclidæ.

SEveriter Præses provinciæ exequetur, si animadverterit avunculum tuum propterea nominari tutorem, ut metu hujusmodi creationis a [5] Magistratibus injuriam redimat [6]. Quinetiam, si aliqua ei excusatio competit, & non alia causa nominatus est, quam ut [7] lite fatigetur: quod in eam rem absumptum fuerit, is qui eum nominavit, juxta formam constitutionum ei reddere cogetur. PP. Idib. Septemb. GORD. A. & AVIOLA CONSS. 240.

Si judicio excusationis pendente tutela finiatur.

15. Idem A. Tauro.

QUanquam in tutela detentus, eo quod excusatio, quam objiciebas, non est admissa [8], provocationis auxilium flagitaveris; & in medio tempore hi, quorum meministi, in adulta ætate agere coperint [9]: tamen non [10] eo minus causa interpositæ provocationis propter periculum administrationis ejus temporis judiciorum more examinanda est. PP. 8. Kalend. Novemb. ARIANO & PAPPO CONSS. 244.

Lis de hereditate.

16. Imp. PHILIPPUS A. Theodoto.

SI (ut allegas) tutor his datus es, cum quibus disceptationem [11] hereditatis tibi esse proponis, & tempora [12] antiquitus excusationibus prælitiuta etiam nunc opitulantur: adire Præsidem provinciæ potes, formæ super ea [re] statutorum principalium obtemperari pro sua gravitate justurum. PP. 10. Kalend. August. PEREGRINO, & ÆMILIANO CONSS. 245.

De dato curatore nurui suæ.

17. Impp. GALLIENUS & VALERIANUS AA. Epagatho.

LIcet Orationis sub D. Marco habitæ verba deficiant: is tamen qui post contractas nuptias nurui [13] suæ curator datur, excusare se debet, ne manifestam sententiam [14] ejus offendat, & labem pudoris contrahat. Dat. 6. Id. Januar. VALERIANO II. & LUCIANO [15] CONSS. 256.

Non appellari sed excusationem proponi, si pupilli pater ustumfructum omnium bonorum uxori suæ reliquerit.

18. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. & CC. Sabino & aliis.

TUtores nominatos appellationem [16] interponere necesse non habere, certissimi juris est. Quapropter licet non appellasti: si quam te excusationem habere confidis, intra tempus quod Divi Marci constitutione præscriptum est, hac apud Præsidem provinciæ uti non prohiberis. Nam quod [17] omnium [18] bonorum patrem pupilli usumfructum reliquisse quondam uxori suæ proponis, ad excusandos vos a tutela non est idoneum. Dat. Non. April. CC. CONSS.

De eo qui matrem pupillæ convenire vult.

19. Iidem AA. & CC. Dionysio.

INustitam rem desideras, de tutela filiæ te dimitti postulans, quod [19] te posse contrario tutelæ judicio matrem [20] ejus convenire contendis. Sine die & CONSS.

Si is qui tutor fuit, curator detur.

20. Iidem AA. & CC. Cratino.

CUrator adultis nominatus, quorum tutor antea fueras, invitus [21] in administratione teneri non potes [22]. Proinde si dies [23] excusationibus præfinitis nondum excesit, uti competenti defensione potes. S. 10. Kalend. Decemb. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

De communione.

21. Iidem AA. & CC. Paramonni.

QUod res cum uterinis fratribus tibi communes [24] esse profiteare, ad excusationem tutelæ non est idoneum: cum harum divisio curatore dato fieri possit. S. 18. Kal. Januar. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

De excusatione approbata.

22. Idem AA. & CC. Hermodoro.

SI tutor nominatus decreto Præsidis, habens excusationem absolutus [25] es, ad te non pertinere periculum administrationis, manifestum est. Dat. 13. Kal. Januar. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

De lite quam soror vel filii sororis tutoris habent cum pupillo.

23. Iidem AA. & CC. Neophyto.

HUmanitatis ac religionis ratio non permittit, ut adversus [26] sororem, vel filios sororis actionum necessitates [27] tutelæ occalionе suscipias: cum & ipsius etiam pupilli cui tutor datus es, aliud videatur exigere utilitas: scilicet ut eum tutorem potius habeat, qui ad defensionem ejus non inhibeatur affectu [28]. Juxta formam igitur quam consulti dedimus, prætorem adiri oportet: ut & justo tuo desiderio, & pupilli ipsius commodo consulatur. S. 6. Kalend. Februar. *Sirmii*, TUSCO & ANULINO CONSS. 295.

Navicularii excusantur.

24. Impp. ARCAD. & HONOR. AA. Flaviano P. P.

EXcusationem naviculariis [29] tutelæ sive curæ hactenus ipsis tribuimus, ut in hujusmodi officiis, minoribus sui tantum corporis obligentur. Datum 3. Non. Mart. *Mediolani*, AA. CONSS.

Silentiarii excusantur.

25. Imp. ANASTAS. A. Antiocho præposito sacri cubiculi.

VIros clarissimos sacri nostri palatii Silentiarios [30] circa latus nostrum militantes, de tutelis & curationibus excusari sancimus. Dat. Kal. Januar. JOANNE & ASCLEPIONE CONSS. 500.

TIT. LXIII.

SI TUTOR VEL CURATOR FALSIS [31] ALLEGATIONIBUS EXCUSATUS SIT.

1. Imp. ALEXAND. A. Symmacho & Diotimo.

SI absentibus [32] necessariis personis, vel his, qui sua sponte vos defendere volebant; non [33] competentibus allegationibus, qui vobis tutores aut curatores dati erant, liberati esse a munere jussi sunt, ne eis circumveniße judicis religionem prosit, præses provinciæ audiet vos: & si injustum [34] decretum extorsisse eos apparuerit, exinde ad eos periculum administrationis pertinere pronunciabit, ex quo dati sunt. PP. 12. Kal. Maji, MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

Post sumptam administrationem frustra se quis excusat. Salic.

2. Impp. PHILIPPUS A. & PHILIPPUS C. Aulizano.

TUtores [35] quos postea [36] quam bona pupillorum administraverunt, a præside provinciæ, quasi re integra excusari se impetrasse [37] adseveras, periculum administrationis evitare minime posse manifestum est. PP. 14. Kal. Jun. PHILIPPO A. & TITIANO CONSS. 246.

3. Iidem A. & C. Octavio.

SI, ut proponis, pars diversa ab administratione tutelæ seu curæ tuæ, itemque fratris tui ambitione [38] potius quam juris ratione se excusavit: periculo injuncti muneris minime liberata est. Sine die & Consule.

TIT. LXIV.

SI TUTOR VEL CURATOR REIPUBLICÆ [39] CAUSA ABERIT.

1. Imp. GORDIANUS A. Guttio.

QUi tutores vel curatores dati Reipub. [40] causa abfuturi sunt, ad tempus se excusare debent a tutela, ne etiam medii [41] temporis periculo obstringantur. Quod quidem si tu fecisti, ejus intervalli quo abfuisti, periculum non debes pertimescere. Quod si id prætermisisti, ut priore loco is conveniatur, qui administravit [de] jure postulabis. PP. Id. Mart. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

1 Aliud in liberto uxoris senatoris. Libertus enim non excusatur, quantumvis ret uxoris administret. *l.* 1. §. 8. *ff. h. t.* 2 Liberti non excusantur a tutela, quod gerant patronorum suorum negotia: nisi patronus sit senator, & quidem masculus, & tunc unus tantum excusat. Quid si libertus jus aurorum annulorum impetravit? non excusabitur, etiamsi patroni gerat negotium, ut eodem jure censeatur, quo ceteri ingenui. *l.* 43. 44. *in fin. ff. h. t. l.* 17. §. 1. *ff. ad municip.* 3 Idem dicendum, si filiorum patroni tutelam gerunt. *l.* 43. *ff. h. t.* 4 Eadem ratio erit, si plurium patronorum gerant negotia. 5 Inquisitores criminales tenentur, si in inquirendo malo more versati sunt. *Bald.* malo more versatur inquisitor, qui ab innocente, innoxio & immerito pecuniam extorquet. 6 Nominans aliquem ad munera eo fine, ut is a nominatione redimat, criminaliter tenetur. *l.* 3. *l.* 4. *ff. de leg. Jul. repetundar.* 7 Nominans aliquem ad tutelam, ut lite fatigetur, ei ad expensas tenetur. 8 Appellari potest, si judex non admittit admittenda. *Bald.* 9 Accessoria litis incepta terminanda sunt, etiamsi lis principalis intereat. 10 Vid. *l.* 20. *ff. de advoin. & peric. tut.* 11 *l.* 21. *f. eodem.* 9. 4. *Inst. h. t. l.* 7. *supr. h. t.* 12 *l.* 6. *supr. h. t.* 13 Curator nurui datus debet se excusare. *l.* 3. *supr. de interdict.* alias in infamiam incidit. 14 Eadem ubi æquitas est, ibi jus idem esse debet.

15 Lucillo, *Cassiodoro & omnes fastorum auctores.* 16 A creatione tutoris non appellatur, sed excusatio propositur. *l.* 13. *ff. h. t.* §. 16. *Inst. h. t. l.* 1. §. 1. *ff. quando appellandum.* sed tamen Cujacius ad *l.* 4. *ff. h. t.* a datione tutelæ appellari posse putat. Nominato excusatio permittebatur, excusatione non recepta. *d.* §. 1. *l.* 16. *ff. h. t.* appellabatur jure antiquo, hodie excusatio nada. Inficias sine appellatione, aut potius appellationis genere excusatio proponitur. dixi ad *l.* 4. *ff. h. t.* 17 Inopis pupilli non excusat a tutela. *Salic.* 18 Ut hoc pacto filius inops censeatur. Hodie filii legitima ususfructus etiam onere gravati non possit. *Novell.* 13. *cap.* 1. 19 Mater a tutela filii non excusatur, licet filio debeat. 20 Nemo ideo excusatur a tutela, quod matri futuri pupilli pecuniam crediderit. 21 §. 18. *Instit. h. t.* Paul. *sent.* 27. §. *ult.* 22 Fallit hoc in liberto. *l.* 5. *supr. h. t.* 23 *l.* 6. *supr. h. t. l.* 16. *ff. h. t.* 24 Communio non excusat a tutela. facit *l.* 7. *h. t. l.* 2. §. 2. *de in litem dand. tutor.* §. *ult. Inst. de auctor. tut.* 25 Periculum tutelæ non spectat ad eum, cujus excusatio fuit approbata. 26 Tutelam vel patrocinium minoris suscipere contra sororem propriam, vel sororis filios nemo cogitur. Oh hanc igitur causam potest quis a tutela se excusare, ne ob tutelæ necessitatem, pro pupillo causas dicere contra personam tanta sibi propinquitate junctam cogatur: *Aut. Synopf. Basil.* 38. *tit.* 1. *c.* 67. addit hoc jus esse ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, novum & admirabile. Hoc etiam ex loco notant, non præjudicare inter fratres odium; imo verosimile esse, alterum ab altero diligi. de qua præsumptione vid. Alciat. 1. *præsumpt.* 22. 27 Potest tamen quis adversus proximos & cognatos pupillum suum defendere. *versic.* 5. Gell. 13. ut & advocatus sisi pupillos suos defendere adversus filium potest. *l. penult. ff. de postuland.* 28 Generali sermone nemo præsumitur quidquam in eorum detrimentum, quos habet consanguineos, confinieres. *immunitat. l.* 1. §. 1. *ff. de excusf.*

29 Navicularii a tutelis extraneis, id est, non naviculariorum excusantur: facit *l.* 17. §. 2. *l.* 41. *in fin. ff. h. t.* 30 Silentiarii excusantur a tutelis & curationibus. *Novell.* 53. *c.* 5. *l. ult. ff. de silent.*

31 §. *ult. Inst. h. t. l.* 60. *ff. de ritu nupt.* 32 *l.* 41. *in fin. ff. de re judic.* 33 Falsis allegationibus excusatus tutor pupillo obligari non debuit. unde notat *Bart.* ire singulari sententiam ex falsis allegationibus latam adversus minores ipso jure nullam esse, cum in aliis valeat, licet per restitutionem rescindatur. adde *l.* 1. 2. 3. 4. *J. de sent. rescind. vel testimon. vel testimon. judicatum fit.* 34 Injuste judicis decreto excusatus tenetur de periculo tutelæ. *l.* 37. *ff. h. t. l.* 11. §. 2. *ff. de minor.* 35 Tutores excusatione pridem facta, quam res administrari cœperint, non amplius se excusare queunt, nisi certis ex causis: ut cum Reipub. causa abfuerint. *Synopf. Basil.* 38. *tit.* 1. *cap.* 71. 36 Suscepta jam administratione frustra quis se excusat. *l.* 17. §. 3. *ff. de excusf.* facit *l.* 3. *supr. tit. prox.* excipe *l. ult. h. t.* 30. *l.* 40. *ff. de excusf. l.* 11. §. 2. *ff. de minor. l.* 1. *in fin. ff. h. t.* §. 19. *Inst. h. t. l.* 2. *supr. qui dare.* vid. Wurmser. 1. *præt.* 38. *obf.* 7. 37 Sententia contra jus minoris ita non præjudicat. *l.* 2. *supr. h. t. l.* 6. *supr. tit. prox.* 38 Ambitiosis excusatio non excusat. adde *l.* 4. *ff. de decr. ab ordine.*

39 §. 2. *Inst. de excusf. l.* 3. §. 10. *ff. de susceptis.* 40 Tutela excusatur, qui Reipubl. causa abest. 41 Abiens reipub. causa periculo medii temporis non obstringitur, si is excusavit. vid. quæ dixi ad *l.* 10. *supr. qui dare tutor.*

2. Idem A. Reginio.

CErtum est eos, qui Reipub. [causa] abesse desierunt, ab omni nova [1] tutela anno [2] vacare debere. PP. 5. Kal. Mart. GORDIANO A. II. & POMPEIANO CONSS. 242.

TIT. LXV.

DE EXCUSATIONIBUS VETERANORUM [3].

1. Imp. ANTONINUS A. Saturnino.

QUi causaria [4] missione sacramento [5] post viginti [6] [annorum] stipendia solvuntur, & integram famam retinent, ad publica privilegia [7] veteranis concessa pertinent. PP. 7. Idib. August. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

2. Imp. GORDIANUS A. Celeri Veterano.

QUod placuit veteranos [tantummodo] convéterani [8] filiorum seu militum, & quidem unam [9] tutelam seu curam eodem tempore administrare compelli: eo [10] pertinet, ut [11] si aliis dati fuerint, intra solennia tempora causas excusationis ad competentem judicem deferant. PP. 3. Kal. Jul. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

TIT. LXVI.

QUI NUMERO [12] LIBERORUM SE EXCUSANT.

1. Imp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Herodiano.

QUi ad tutelam vel curam vocantur, Romæ quidem trium [13] liberorum incolumium numero, de quorum etiam statu non ambigitur: in Italia vero quatuor, in provinciis autem, quinque, habent excusationem. PP. Non. April. GETA & PLAUTIANO CONSS. 204.

2. Imp. ANTONINUS A. Marcello.

NEque filia amissa [14] numero prodest ad declinanda municipalia munera, neque nepotes numerantur, quorum pater supereft: cum suo nomine patri profint. Dat. Id. Jun. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

TIT. LXVII.

QUI MORBO [15] SE EXCUSANT.

1. Imp. PHILIPPUS A. & PHILIPPUS C. Sabino.

LUminibus captus [16], aut surdus [17], aut mutus, aut furiosus [18], aut perpetua [19] valetudine tentus, tutelæ seu curæ excusationem habet. PP. 13. Kal. April. PRÆSENTE & ALBINO CONSS. 247.

TIT. LXVIII.

QUI ÆTATE [20] SE EXCUSANT.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Severo.

PAter tuus si major est annis septuaginta [21], ad tutelam seu curam evocatus: excusare se solemniter potest. PP. 5. Id. Septemb. CHILONE & LIBONE CONSS. 205.

TIT. LXIX.

QUI NUMERO [22] TUTELARUM.

1. Imp. SEVER. & ANTON. AA. Pompejano.

SI tres [23] tutelas vel curas eodem tempore non defunctorie [24] susceptas administras: onere [25] quartæ tutelæ, seu curationis pupillorum, seu adolescentium non gravaberis. † Finito [26] autem officio pubertate pupillorum, vel ætate adolescentium, aliæ substitui possunt: licet nondum ratio tutelæ seu curæ administratæ reddita sit. Sed imperfectæ [27] diversæ species vacationis, licet permixtæ ad excusationem non proficiunt. † Scire igitur debes eum qui duos filios habet, & duas tutelas administrat, excusationem non merері. PP. 4. Id. Octob. ANTONINO A. II. & GETA II. CONSS. 206.

TIT. LXX.

DE CURATORE FURIOSI [28] VEL PRODIGI [29].

De ætate prodigi vel furiosi.

1. Imp. ANTONINUS A. Marinianæ.

CUratores impleta [30] legitima ætate prodigis [31] vel furiosis [32] solent tribui. PP. 4. Kalend. August. MESSALA & SABINO CONSS. 215.

De rebus sine decreto non alienandis.

2. Imp. GORDIANUS A. Avitio.

ORationis [33] divi Severi beneficium, quo possessiones rusticas sine decreto præsidis pupillorum seu adolescentium distrahi [34] vel obligari prohibitum est, non injuria etiam ad agnatum [34] furiosi [35] porrigitur [36]. Si igitur citra decretum Præsidis fundus mente capti etiam ab agnato ejus tibi pignori nexus est, vinculum pignoris in eo non consistit: utilem tamen adversus eum personalem actionem, si ob ejus utilitatem [37] pecunia mutua accepta est, poteris habere. PP. Kal. Januar. PIO & PONTIANO CONSS. 239.

De patre mente capto.

3. Idem A. Aureliæ.

SI pater [38] tuus mentis compos non est, pete ei curatores, per quos, si quid gestum est, quod revocari oporteat, causa cognita in pristinum statum restitui possit. PP. 7. Id. April. GORDIANO & AVIOLA CONSS. 240.

De matre furiosa.

4. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Asclepiodoto.

CUm repudiante furiosa [39] sui juris constituta maritum, qui solus repudiare potuit, quædam matrem furiosæ, marito quondam ejus instrumenta confecisse significes: intelligis nihil [40] eam contra furiosam disponere [potuisse,] cum ejus ad eam [41] jure non pertinuerit defensio. S. Id. April. *Byzantii*, AA. CONSS.

De fratre furiosi, vel furiosæ.

5. Imp. ANASTASIUS A. ad Populum.

NE lucrum quidem antea indebitæ successionis emancipato [42], vel emancipatis deputasse, nihil vero de oneribus tutelæ prospexisse videamur: curatores nihilominus eos [43] pro duodecim tabularum lege furiosis fratribus & sororibus utpote legitimos existere, hac legis sanctione decernimus.

De dilucidis intervallis.

6. Imp. JUSTINIAN. A. Juliano P. P.

CUm [44] aliis quidem hominibus continuum [45] furoris infortunium accidat, alios autem morbus non sine laxamento aggrediatur, sed in quibusdam temporibus quædam eis intermissio perveniat, & in hoc ipso multa sit differentia, ut quibusdam breves inducíæ, aliis majores ab hujusmodi vitio inducantur: antiquitas disputabat, utrumne in mediis furoris intervallis permaneret eis curatoris interceßio, an cum furore quiescente finita, iterum morbo adveniente redintegraretur? Nos itaque ejus ambiguitatem decidentes [46], sancimus (cum incertum est in hujusmodi furiosis hominibus, quando resipuerint, sive ex longo, sive ex propinquo spatio, & impossibile est, & in confinio furoris & finitatis eum fæpius constitui, & post longum tempus sub eadem esse varietate, ut in quibusdam videatur etiam pene furor esse remotus) curatoris creationem non [47] esse finiendam, sed manere quidem eam donec talis furiosus vivit: quia non [48] est pene tempus in quo hujusmodi morbus desperatur [49]: sed per intervalla quæ perfectissima sunt, nihil curatorem agere, sed [50] ipsum posse [51] furiosum, dum sapit & hereditatem adire, & omnia alia facere quæ sanis hominibus competunt. Sin autem furor stimulis suis iterum eum accenderit: curatorem in contractu suo conjungi, ut nomen quidem curatoris in omne tempus habeat, effectum autem, quotiens morbus redierit:

1 Absentes reipub. causa reversi, a nova tutela suscipienda, habent anni vacationem. *l.* 10. *ff. de excusf. tut.* 2 *d. l.* 10.

3 *l.* 4. *supr. qui dare tutor.* Veterani qui sint, vide *l.* 8. §. 6. *ff. de excusf.* vid. *tit. J. de veteranis. l.* 9. *J. quando provoc. non est necesf.* 4 De sacramento militari dixi ad *l. a. ff. de veterinis. l.* 2. §. 2. *ff. de his, qui notant.* 5 Inilum tempus militiæ, viginti annorum licit, præstat munerum excusationem. *d. l.* 9. *l.* 8. §. 2. *ff. de excusf. l.* 3. *inf. de his, qui non suppl. l.* 1. *J. de professoris.* vid. quæ scripti ad *l.* 2. *J. de re militari.* 7 Vide titulum *ff. de veteranis, seu de privilegiis veteranorum* 8 Nota genus privilegii veteranis dati. 9 Nota aliud genus privilegii veteranis dati.

10 Invitum non cogendum ex statuto, ita intelligimus, ut non cogendus sit, quoties utitur suis defensionibus: aliàs cogi potest. 11 Probare privilegium suum debet qui eo utitur, atque ita præsumi non solet privilegium nisi probetur.

12 *l.* 2. §. 2. *ff. de excusf. Instit. de excusf. tut. in pr.* adde quæ notavi ad *l.* 7. §. 3. *ff. de bon. damn.* 13 *d.* §. 2. *d. pr. Instit. d. l.* adde *l.* 3. *J. de his, qui num. lib. vel paup.* 14 Vid. *l.* 2. §. 4. *ff. de excusf. tut. versf. filii autem superstites.*

15 §. 7. *Instit. de excusat.* 16 Dixi ad *l.* 3. *supr. qui dare tutores. l.* 9. *supr. h.* 40. *ff. de excusat. l.* 16. *ff. de auct. præst.* 17 De surdo, adde *l.* 7. §. 1. *ff. de decurion.* 18 *l.* 10. §. *ult. versf. si quis autem in infantem. l.* 12 *versic. furor. ff. de excusf.* 19 *l.* 10. *l.* 11. & 12. *l. pen.* §. *ult. ff. de excusf.* §. 7. *Instit. de excusf. tut.*

20 §. 13. *Instit. de excusf. l.* 2. *ff. h. t. l.* 74. §. 1. *in fin. ff. ad SC. Treb.* 21 Anni septuaginta excusant a muneribus civilibus. *d.* §. 13. *d. l.* 2. *d.* §. 1. *l.* 10. *infr. de decurionibus. l.* 3. *infr. qui ætate vel professi. l.* 3. §. 6. §. 12. *ff. de remuneris. l.* 3. *ff. de jure immunitat. l.* 1. §. 11. *ff. de excusf.*

22 §. 6. *Inst. & l.* 2. *in fin. l.* 15. §. 16. *ff. de excusat.* 23 *d.* §. 5. *d. l.* 2. 24 Defunctorie est imaginaurie, similare, affectate, in fraudem juris. 25 Rede excusationis species imperfecte nihil proficiunt. vide *l.* 15. §. 11. *ff. de excusf. tut. l.* 1. *in fin. ff. de vac. mun.* unde notant, imperfecta plura diversi generis & formæ, unum perfectum non confficere. adde *l. ubi fideiussor.* 23. *D. de solution.* fecus si ad eundem finem tendant & colliment. Tunc enim juncta & multa juvant, quæ singula & disjuncta non juvant. *l. instrumenta.* 5. *supr. de probation.* Quid testes singulares duo plurese, fidemne faciunt? non faciunt, nisi in genere sint contextes. vid. *l. ab carnen.* 21. *in fin. D. de teßib.* veteri fi teßis unus diceret se audivisse Titium dicentem, fe in Deum non credere: alius eundem Titium dixisse, se non credere Ecclesiam Catholicam.

28 Dixi ad *l.* 27. *D.* 10. §. 3. *Instit. de curatoribus.* Ulpian. 12. §. 2. *ff.* 3. *l.* 8. *in fin. D. de tutorib. Gallis.* 29 Prodigus qui censeatur, vid. *l.* 1. *D. h. t.* Ulp. 2. §. 2. §. 3. Cajum 1. *Instit. ult.* 30 Id est, etiam post impletam legitimam ætatem licet majores. §. 3. *Instit. h. t.* 31 *l.* 1. *ff. h. t.* de furoris speciebus dicam ad *l.* 6. *infr. h. t.*

32 Cui comparant mutum & surdum, quem intellectu carere ob fingeriora vitia contigerit: alias muto vel surdo curator non datur. *l.* 8. *in fin. ff. de tut. dat.* vid. Wurmf. 1. *præt.* 38. *obf.* 10. 5. 33 *l.* 1. *ff. de rob. ser. qui sub tut.* vid. *l.* 22. *supr. de administr. tut.* 34 Adgnatos. *Hal.* & generaliter ad omnes administratores limilium personarum, *ut hic.* ad hospitalarios, & similes. Cuthrenius *in l. orphanotrophos.* 32. *supr. de episcopis.* 35 Res furiosi alienari ab eius adgnato tutore non possunt, licutnec res pupilli. 36 Argumentum a minore ad furiosum & prodigum observa, & jura in minoribus constituta ad furiosos & prodigos extendi. *l.* 8. §. 1. *l.* 11. *in fin. ff. de rebus eorum.* vide Oddum *tract. de restitut. parte* 1. *quæst.* 1. *art.* 4. adde Everardum *Topica loca a minoribus ad furiosos &c.* 73.

37 Vid. *l.* 3. *supr. quando ex facto tutoris.* 38 Filius potest petere curatorem patri furioso dari: quin ipse furioso patri dari curator potest. dixi ad *l.* 1. *in fin. l.* 2. *in fin. l.* 4. *ff. h. t.* adde *Novell.* 115. *cap.* 3. 6. 12. 39 Seneca 3. Contr. *Nullum patri curatorem dari, quod iniquus pater fit & impius: sed quia furiosus.* 40 Qui tutor non est, res pupilli distrahere non potest. *l.* 8. *ff. de rebus eor.* 41 Matrem fcil. Mater jus administrationis bonorum liberis competentium non habet. *l.* 88. *in fin. ff. de solution.* 42 *l.* 4. *supr. de legit. tut.* 43 Fratres emancipati vocantur ad successionem fratrum furiosorum: & ad tutelam, si minores illi sint, *d. l.* 4. five majores, furiosi tamen & prodigi. 44 Curator furioli habentis dilucida fua intervalla, eo etiam tempore curator esse intelligitur, quo is de quo agitur, dilucida sua fuma intervalla habet, hoc eft, quo non eft in furore. Quid? ut fit tutor eo tempore, potestne eodem tempore administrare? non potest. Puerit igitur in hac specie cura ipsa continua; administratio discontinua. Intereft autem hoc casu fcire, cura ceffet neone: nam si furore ceffante, cura finitur finiteur: furore redeunte, novo curatore opus eftet, aut certe prior ille curator novæ excufationi ut poffet: poffet & novum inventorium fieri, incerto admodum eventu: & fic eum fummo furioli discrimine extinguereture & reftituereture cura. 45 Furor alius eft perpetuus, *ut hic. l.* 7. *in pr.* §. 2. *infr. h. t. l.* 14. *ff. de off. præfid. l.* 12. §. 2. *ff. de judiciis. l.* 22. §. 2. *ff. folutn.* alter habet intervalla. *d.* §. 7. dilucida intervalla. *l.* 9. *verf. Si vero. infr. qui tefl. fac. fit* intermissionem. *l.* 20. §. 4. *ff. qui teft amenta.* A demente feparantur furiofi. *l. fi. ff. h. t. l. ult.* §. 1. *fupr. de adm. tut. l.* 27. §. 1. *ff. de recept. qui arbitr. l.* 2. *ff. de inoff. t.* §. 5. 1. *ff. de tut. dat.* vide quæ de furioso dixi ad *l.* 13. §. 1. *ff. de offic. præfid.* 46 Hxc lex cum *l. fanciones. infr. qui teft am. fac. poff.* faciunt 20. ex novis Juftinian. decifionem. vid. Inglois. *conf.* 47 Dilucido furioli pupilli intervallo curatoris administratio fuspenditur. 48 Morbus ex antiqua cauta renascens fanatus esse non intelligitur. facit *l. Martius.* 59. *ff. de at.* 49 Præsumitur semper furiosus qui semel furiosus fuit. vid. Alciat. 2. *præsumpt.* 18. 50 Curatorem hic habet, & tamen omnia perinde agit, ac si non haberet: hoc ideo, quod curatorem (ut est hæc præsertim) habitu tantum habeat, non actu. 51 Tempore dilucidi intervalli, furiosus sanis comparatur: fic interdicti & banni fuspenti tempore, qui in eo ftatu funt, ea omnia gerere poffunt, quæ qui non interdicti.